

Dijitalleşmenin dış ticarete iş yapma modeli üzerindeki etkileri

Aret Kutlu

1. Teknoloji ve dijitalleşmenin ticaretteki rolü

Tarih boyunca teknoloji, ticareti – ve özellikle uluslararası ticareti – şekillendirmiştir. 19. asırda Sanayi Devrimini tetikleyen buharlı gemilerin, tren yollarının ve telgrafın keşfinden beri teknolojik gelişmeler ticaret maliyetlerini düşürmeye ve ticareti şekillendirmeye devam etmiştir. Son yıllarda ise dijital teknolojilerde yaşanan gelişmeler; “veri”, “dijitalleşme”, “yapay zekâ” gibi kavramları doğurmuş ve içerisinde bulunduğumuz dönemin Endüstri 4.0 olarak adlandırılmasına yol açmıştır.

Diğer taraftan, COVID-19 pandemisinin ortaya çıkışı gerek ülkeler gerek şirketler nezdinde dijital dönüşüm açısından katalizör etkisi görmüş, uzaktan çalışma ve öğrenme gibi kavramların hayatımıza girmesine sebep olmuş; teknolojinin insan yaşamındaki rolünün tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar yüksek olmasını sağlamıştır.

Dünya ticaretine ilişkin olarak, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafından yayımlanan son veriler incelendiğinde ise, mal ticaretinin 2021’de %10,8 artmasının beklendiği ve ilerleyen dönem için geçmişe nazaran daha olumlu bir tablo çizildiği anlaşılmaktadır. Ülkemizde ise Ticaret Bakanlığınca açıklanan bilgilerde, Kasım ayında ihracat rakamlarımızda önceki yıl Kasım ayına göre %33,44 oranında artış yaşandığına ilişkin veriler paylaşılmıştır.

Tüm bu gelişmeler kapsamında, geçtiğimiz son on yılda uluslararası ticaret, ABD-Çin arasındaki ticaret savaşları ve Brexit gibi gelişmeler kapsamında daha korumacı bir çizgide ilerlemiş, bu korumacılık trendi özellikle pandemiyle mücadele çerçevesinde alınan önlemlerde daha da yaygınlaşmıştır. RCEP gibi ticaret anlaşmalarının imzalanması ise bölgesel iş birliklerinin önem kazanacağına işaret etmektedir. Pandeminin tedarik zincirlerinde yarattığı daralmalar ve iş yapma modellerindeki değişiklikler, ortaya çıkan teknolojik gelişmeler çerçevesinde, dijitalleşmeyi en çok benimseyen firmaların uluslararası ticarete mukayeseli avantaj seviyesinin bir o kadar yüksek olmasını sağlamıştır. Örneğin, özellikle pandemi döneminde yaşanan sorunlar kapsamında de üretime devam edebilen sektörlere baktığımızda daha çok dijital uygulamaları hayata geçiren şirketlerin operasyona devam edebildiği görülmüştür. Peki gerek ülkemizde gerek de dünyada gümrük ve uluslararası ticaret uygulamaları özelinde ne gibi uygulamalar mevcuttur?

2. Gümrük ve uluslararası ticarete dijital uygulamalar

2.1. Operasyonların tek platformdan takip edilmesi

Öncelikli olarak, muhtelif ülkelerde faaliyet gösteren bir firmanın ham madde alımından ürün teslimine kadar olan süreci dikkate alındığında, günlük yüzlerce farklı operasyonun gerçekleşmesi tabiidir. Tüm bu işlemlere yönelik verilerin de tek bir noktadan incelenmesi ve yönetilmesi ise gümrük ve dış ticaret yöneticileri için önem arz etmektedir. Bu noktada, firmalarca kullanılan iş zekâsı uygulamaları uçtan uca gümrük ve dış ticaret

operasyonlarındaki KPI'ların takibini sağlamaktadır. Örneğin ödenen vergiler; navlun, ardiye, demuraj gibi masraflar, kullanılan teslim şekilleri ve gümrük rejimleri, gümrükteki işlem süreleri ve müşavir performansları, beyan edilen GTİP'ler ve bunların ürün/ülke bazlı kırımlarının veri görselleştirme platformlarında takip edilmesi, gümrük ve dış ticaret yöneticilerinin daha hızlı karar almasını ve işletmelerin daha çevik bir yapıya bürünmesini sağlamıştır.

2.2. Küresel ticaret yönetimi (GTM) çözümleri

Günlük gümrük operasyonlarında ise gümrük müşavirleriyle koordinasyon ve beyanname yazım-tescil etme süreçlerinde, küresel ticaret yönetimi otomasyon yazılımları kullanılmaya başlanmıştır. Otomasyon yazılımları gerek beyanname açma süreçlerindeki insan kaynaklı hataların önüne geçilerek risklerin azaltılması gerek de verimliliğin artırılarak tedarik zincirinin ivme kazanması açısından değer yaratmaktadır. Dahilde işleme veya hariçte işleme gibi ekonomik etkili gümrük rejimlerinin de sistem üzerinden takibi yapılarak hem ilgili izin/belgelerin en üretken şekilde kullanılması hem de cezai risklerin asgari düzeylere indirilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle mevzuatın dinamik yapısı da bu denkleme katıldığında, otomasyon sistemlerinin uygulanması daha da kritik hale gelmektedir.

2.3. Geçmiş işlemlerin denetlenmesi

Geçmişe yönelik işlemlerin kontrolüne yönelik uygulamalara baktığımızda ise, gümrük ve uluslararası ticaret mevzuatına uyum araçlarının öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Gümrük müşavirlerince tutulan kayıtlar, firmanın kendi verileri, II no.lu KDV beyannameleri ve ERP sistemleri gibi çeşitli kaynaklardan beslenen söz konusu denetim araçları, denetim süreçlerine önemli destek vermekte ve sonuçların otomatik raporlanmasını sağlayarak firmanın işlemlerini düzenli bir biçimde kontrol etmesine imkân sağlamaktadır. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü (YYS) mevzuatı kapsamında gerekli olan iç denetim ve iç kontrol mekanizmasının kurulması yönüyle de bu sistemlerin firmalara entegre edilmesi ayrıca önem taşımaktadır. Denetim araçları ilaveten, gümrük işlemlerinde gerek vergisel gerek de tarife dışı çok fazla önlemin yürürlükte bulunduğu ülkemizde firmaların mevzuata uyum düzeylerini artırmalarını sağlamaktadır.

Örneğin eşyanın tarife pozisyonundaki tutarsızlıklar, birim kıymet riskleri, kullanılan teslim şekilleri, beyan edilen vergi oranlarındaki aykırılıklar denetim araçları sayesinde gerek tüm işlemler gerek de belirli dönemlerdeki işlemler için kullanılabilir.

İthalat işlemlerinde vergisel yükümlülükler açısından ise, gümrük vergisi, ilave gümrük vergisi, ek mali yükümlülük veya dampinge karşı vergi gibi kamu alacakları kapsamında, denetim sistemleri vasıtasıyla eksik/fazla ödenen tutarların tespiti, eksik beyan edilen tutarların Gümrük İdaresine kendiliğinden beyan yapılması ve fazlalıklar için geri verme başvurularında bulunması, firmalar nezdinde maliyet düşürücü unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda bilhassa işlem hacmi yoğun firmaların örnekleme yoluyla manuel kontrol yapmaktansa tüm işlemlerini düzenli olarak sistem üzerinden risk esaslı denetim araçlarıyla kontrol etmesi, mevcut durumdaki aksaklıkları düzeltmek, yersiz ödenen fazla vergilerin oluşturduğu maliyetlerden kurtulmak, eksik ödeme riski bulunan

vergilerin kendiliğinden beyana konu edilerek, duruma göre hiçbir cezaya muhatap olmadan veya düşük ceza ödeyerek mevzuata uyumlu hale gelmek açısından bir fırsat olarak görülmelidir.

2.4. Uçtan uca kontrol sistemleri

ERP sistemleri ve denetim araçları arasında bağlantı kurulması yoluyla da, Gümrük İdaresine yapılan beyanlarla fiili tutarların karşılaştırılarak uyumsuzlukların hem geçmiş hem de cari operasyonlarda önüne geçilmesi ve olası kıymet unsurları ile miktar itibarıyla eksik/fazlalıklarla ilgili durumların beyana konu edilmemesinin önlenmesi veya ilgili durumun İdareye bildirilerek beyanın düzeltilmesinin sağlanması, varsa fark vergilerin ödenerek maruz kalınan riskin minimize edilmesi amaçlanmaktadır.

3. Sonuç

Tüm bu anlatılan çerçevesinde, uluslararası ticaret hacminin gittikçe arttığı ve tedarik zincirlerinin dönüşmeye devam ettiği bu dönemde, dış ticaret operasyonlarının etkili bir biçimde yönetiminin de aynı şekilde önem kazanmaya devam edeceği açıktır. Uluslararası ticaretteki bu dinamizmin takip edilmesi için de, firmaların mevcut teknolojik imkanlardan en iyi şekilde yararlanmak ve mevcut verileri en iyi şekilde işlemek suretiyle, sektördeki rakiplerine nazaran en rekabetçi ve karlı pozisyonda olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

- Bahadır, S. (2020, April 1). *Covid 19, Kriz Yönetimi ve Gümrük 4.0 uygulamaları*. Retrieved from Dünya Gazetesi: <https://www.dunya.com/kose-yazisi/covid-19-kriz-yonetimi-ve-gumruk-40-uygulamalari/466529>
- OECD. (2020). *OECD Digital Economy Outlook 2020*. OECD.
- Pospischil, T., & Bailey, J. (2019). The technological revolution in effective global trade management. *EY TradeWatch, Autumn 2019*, 60-61.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2021). *2021 Yılı Kasım Ayı Veri Bülteni*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı.
- World Trade Organization. (2018). *World Trade Report 2018: The future of world trade*. Geneva: WTO Publications. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/world_trade_report18_e.pdf
- World Trade Organization. (2021, October 4). *2021 Press Releases: World Trade Organization*. Retrieved from World Trade Organization Web Site: https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr889_e.htm

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.